

Міністерство освіти і науки України
Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка

ПРОЦЕНКО АНДРІЙ АНАТОЛІЙОВИЧ

УДК [378.091.212.091.-027.22:796]:005.336.2(043.3)

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
У ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

011 – освітні, педагогічні науки

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Кропивницький – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
Воровка Маргарита Іванівна,
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, доцент кафедри педагогіки і педагогічної майстерності.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Конох Анатолій Петрович,
Запорізький національний університет, завідувач кафедри теорії та методики фізичної культури і туризму;

кандидат педагогічних наук, доцент
Шевченко Ольга Володимирівна,
Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, доцент кафедри і методики фізичного виховання.

Захист відбудеться «31» травня 2018 р. об 11.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К.23.053.02 у Центральноукраїнському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка (зала засідань, 25006, м. Кропивницький, вул. Шевченка,1).

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (25006, м. Кропивницький, вул. Шевченка,1).

Автореферат розіслано «27» квітня 2018 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Т.В. Окольніча

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Фізична культура та здоров'я нації, як акцентують Закони «Про освіту» (2017), «Про загальну середню освіту» (ред. від 2017), Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Стратегія національно-патріотичного виховання дітей і молоді, інші законодавчі та нормативні документи з питань освіти, є найвищою цінністю суспільства та пріоритетом освітньої політики в Україні. Фізичне виховання, як невід'ємна складова освіти, спрямоване на формування фізичного, соціального та духовного здоров'я, вдосконалення фізичної і психічної підготовки дітей та молоді до активного довготривалого життя і професійної діяльності, забезпечує можливість набуття кожною людиною необхідних науково обґрунтованих знань про здоров'я, засоби його зміцнення, організацію змістовного дозвілля. Виключна важливість фізичного виховання актуалізує проблему професійної підготовки учителів фізичної культури, висуває високі вимоги до їх професійної компетентності, активної самореалізації та саморозвитку.

Загальні проблеми професійного становлення майбутнього педагога знайшли відображення у працях О. Абдулліної, М. Воровки, О. Гури, І. Драч, І. Зязюна, Н. Кузьміної, А. Маркової, О. Пометун та ін. Формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в системі вищої освіти висвітлено у роботах Т. Диби, І. Іванія, А. Коноха, Р. Маслюка, Н. Самсутіної, Л. Сущенко; теоретично-методичні засади оптимізації професійної підготовки розглянуті в дослідженнях Л. Волошко, І. Гринченка, Ю. Зайцевої, Є. Захаріної, Б. Максимчука, Є. Павлюка, А. Свасьєва; формування готовності до професійної діяльності досліджували М. Данилко, Н. Степанченко, О. Худолій, О. Шалар, Т. Чопик; формування складових професійної компетентності розглядали О. Стасенко, В. Хоменко, С. Хоменко, В. Черняков А. Черноштан; становлення професійної майстерності учителів фізичної культури вивчали Г. Балахничева, І. Випасняк, Л. Заремба, Г. Ковальчук, Г. Презлята, О. Фотуйма, А. Цьось; формування особистості майбутніх учителів фізичної культури в процесі професійної підготовки розглядали Ю. Голенкова, О. Онопрієнко, Б. Шиян та ін. Окреме місце посідають розвідки О. Воробйова, О. Гауряк, С. Кари, Л. Лисенко, С. Мединського, М. Огієнка, І. Ячнюк, Ю. Ячнюка та ін. щодо особливостей педагогічної практики в системі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

Разом з тим, зважаючи на значну кількість досліджень із проблем професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, залишається недостатньо вивченою проблема формування їх професійної компетентності у процесі педагогічної практики, яка, поєднуючи теорію та практичну діяльність, забезпечує підготовку до майбутньої педагогічної діяльності в умовах, максимально наближених до професійних. У сучасних умовах, коли визначення та підвищення рівня фізичної підготовленості населення України, створення належних умов для фізичного розвитку різних груп населення, покращення його здоров'я визнаються як важливі завдання держави та суспільства, потребує конкретизації та уточнення структура професійної компетентності учителів фізичної культури, критерії та рівні її сформованості, вимагає теоретичного

обґрунтування та практичної перевірки модель формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в умовах педагогічної практики.

Аналіз педагогічної, психологічної літератури, а також дослідження досвіду формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики дозволили зафіксувати низку **суперечностей**: між вимогами до професійної компетентності, як єдності теоретичної та практичної готовності до професійної діяльності, та недостатнім обсягом практичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, недосконалістю її організації у навчальному процесі вищої школи; між невідповідністю традиційних методів, форм та засобів формування професійної компетентності в процесі педагогічної практики, а також способів педагогічного керівництва нею сучасним умовам її організації; між необхідністю навчально-методичного супроводу практики і недосконалістю її навчально-методичного забезпечення; між єдністю в структурі професійної компетентності загальних та спеціальних компетентностей (компонентів) та неузгодженістю загально-педагогічної та фахової складових професійної підготовки у змісті та організації педагогічної практики майбутніх учителів фізичної культури.

Аналіз наукового доробку з питань формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури, а також виявлені суперечності зумовили вибір теми дослідження – **«Формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукове дослідження виконано в межах комплексної науково-дослідницької теми кафедри педагогіки і педагогічної майстерності Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького «Підготовка майбутніх фахівців педагогічної освіти в умовах освітніх трансформацій» (державний реєстраційний номер 0117U006709). Тему дисертації затверджено вченою радою Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (протокол № 7 від 23.12.2015 р.).

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити модель формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики.

Досягнення поставленої мети вимагає послідовного вирішення таких **завдань**:

1. На основі аналізу наукової літератури уточнити зміст поняття «професійна компетентність майбутніх учителів фізичної культури», розкрити структуру професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури, схарактеризувати критерії та рівні її сформованості.

2. Обґрунтувати педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики.

3. Розробити модель формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики.

4. Експериментально перевірити ефективність моделі формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики.

Об'єкт дослідження: професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури у вищих навчальних закладах.

Предмет дослідження: педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики.

В основу нашого дослідження було покладено **гіпотезу** про те, що формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики буде ефективним, якщо враховуватимуться такі умови: організаційно-управлінські умови професійної підготовки; організаційно-педагогічні умови формування професійної компетентності у процесі педагогічної практики; навчальні умови формування професійної компетентності в процесі педагогічної практики.

Для розв'язання поставлених завдань було використано комплекс таких **методів дослідження:**

– *теоретичні* – теоретичний аналіз наукової літератури і нормативних документів, синтез, порівняння, узагальнення і систематизація одержаних даних із метою визначення підходів до сутності понять «професійна компетентність майбутніх учителів», специфіки професійної діяльності та професійних функцій учителя фізичної культури; змісту та структури професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури; критеріїв та рівнів її сформованості; місця педагогічної практики в системі засобів формування професійної компетентності тощо для теоретичного обґрунтування моделі; моделювання формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики;

– *емпіричні* – педагогічне спостереження, анкетування, бесіда; педагогічний експеримент; анкета щодо визначення складу професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури; анкета «Задоволеність організацією педагогічної практики»; методика «Мотиви вибору професії» (за В. Міжеріковим); анкета «Самооцінка професійно-педагогічної мотивації» (за М. Фетіскіним, адаптована А. Проценком); адаптована методика М. Фетіскіна «Діагностика рівня парціальної готовності до професійно-педагогічного саморозвитку»; аналіз академічної успішності студентів; аналіз звітної документації, характеристик на студентів; експертне оцінювання;

– *статистичні методи* – зокрема, непараметричний статистичний тест Т-критерій Вілкоксона, коефіцієнт варіації.

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилося на базі Бердянського державного педагогічного університету, Запорізького національного університету та Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. В експерименті взяли участь 218 студентів, 44 викладача педагогічних та спеціальних кафедр цих навчальних закладів (з них 15 – експертів, що мають науковий ступень та науково-педагогічний стаж не менш 5 років) та 23 учителя фізичної культури шкіл

Запорізької області (з них 15 експертів, що мають стаж роботи за спеціальністю не менш 5 років).

Організація дослідження. Дослідження проводилося у три етапи впродовж 2015-2018 років. На *першому, пошуковому етапі* (2015 – 2016 рр.) здійснювався теоретичний аналіз проблеми на основі стану її розробки у вітчизняній та зарубіжній психолого-педагогічній теорії та практиці діяльності вищих навчальних закладів; набував уточнення категоріальний апарат дослідження. Розроблена програма та критеріально-діагностичний комплекс експериментального дослідження. Було проведено емпіричне дослідження; на основі аналізу його результатів конкретизовано педагогічні умови та теоретично обґрунтовано авторську модель формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики. На *другому, упроваджувальному етапі* (2016 – 2018 рр.) – був проведений формувально-розвивальний етап експерименту, у процесі якого у діяльність вищих навчальних закладів упроваджувалася авторська модель; апробувалося навчально-методичне забезпечення, перевірялися педагогічні умови, зміст, форми і методи формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики; систематизувалися й аналізувалися експериментальні дані. На *третьому, завершальному етапі* (2018 р.) – узагальнено та систематизовано результати дослідження, сформульовано й уточнено висновки, оформлено результати дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що:

– *вперше* обґрунтовано педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики (організаційно-управлінські умови професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури; організаційно-педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики; навчальні умови формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в процесі педагогічної практики); визначено критерії (особистісний, когнітивний та діяльнісний) та показники професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури, рівні її сформованості (критичний, базовий, достатній та оптимальний); на основі компетентнісного, діяльнісного та функціонального підходів здійснено теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка моделі формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики, що охоплює такі блоки: *цільовий* (об'єктивні характеристики професійної діяльності, вимоги до діяльності фахівця певного кваліфікаційного рівня, норми і вимоги до якостей особистості фахівця, які впливають на зовнішню (компоненти) та внутрішню (елементи) структуру професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури як мети професійної підготовки); *організаційний* (керівники практики, дії яких підпорядковані загальній меті – комплексний розвиток усіх компонентів та елементів професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в умовах професійної діяльності; завдання, принципи, навчальні умови, зміст та методичні умови, методи та форми формування професійної компетентності

майбутніх учителів фізичної культури відповідно до особливостей різних етапів педагогічної практики); *результативний* (професійна компетентність майбутніх учителів фізичної культури як діагностована за допомогою критеріїв та вимірювана за чотирма рівнями характеристика особистості, що формувалася у процесі педагогічної практики);

– *уточнено*: поняття «професійна компетентність майбутніх учителів фізичної культури», як нормативної комплексно-інтегративної характеристики особистості, яка визначає її готовність та здатність до виконання функцій професійної діяльності, ефективного вирішення навчально-виховних завдань, орієнтує на постійне професійне удосконалення та актуалізацію творчого потенціалу на основі використання набутих знань, професійного та життєвого досвіду, цінностей, здібностей та професійно значущих якостей; поняття «критерій професійної компетентності майбутніх учителів»; *конкретизовано* функціональний зміст професійної діяльності та на цій основі розроблена матриця професійних функцій учителя фізичної культури; поняття «навчально-методичний супровід», «навчально-методичне забезпечення практики», їх функції та види; завдання та принципи організації педагогічної практики та її значення для розвитку професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури;

– *подальшого розвитку набули* структура та зміст професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в: розробці матриці професійних функцій учителя фізичної культури; виявленні чинників, що впливають на ефективність формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики; розробці критеріально-діагностичного комплексу для вивчення сформованості професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури; розробці навчально-методичного забезпечення педагогічної практики. Теоретичні та практичні результати експериментальної роботи можуть бути використані для уточнення стандарту вищої освіти та освітньо-професійних програм за спеціальністю 014.11 «Середня освіта (Фізична культура)»; в системі професійної та післядипломної педагогічної освіти; для розробки навчальних програм, курсів та семінарів з питань проходження педагогічної практики.

Апробація та впровадження результатів дослідження. Основні положення дослідження оприлюднені на науково-практичних конференціях, зокрема:

– *міжнародних* – «Людина в умовах мінливості соціокультурного простору: духовно-практичний вимір» (Мелітополь, 2016), «Актуальні проблеми фізичного виховання, спорту та туризму» (Запоріжжя, 2016), «Військова освіта і наука: сьогодення та майбутнє» (Київ, 2016), «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Київ, 2016); «Сучасні технології формування особистості фахівця з фізичного виховання, спорту та здоров'я людини», (Чернігів, 2017); «Актуальні проблеми реформування системи виховання та освіти в Україні» (Львів, 2017); «Психологія і педагогіка: актуальні питання» (Харків, 2017); «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Київ, 2017);

– *всеукраїнських* – «Актуальні питання формування професіоналізму майбутніх педагогів» (Мелітополь, 2016); «Педагогіка та психологія: сучасний стан розвитку наукових досліджень та перспективи» (Запоріжжя, 2017); «Актуальні питання формування професіоналізму майбутніх педагогів» (Мелітополь, 2017).

Результати дисертаційного дослідження впроваджено в навчально-виховний процес таких вищих навчальних закладів України: Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького (довідка про впровадження № 01–28/186 від 5.02.2018), Бердянський державний педагогічний університет (довідка про впровадження № 57–16/ 166 від 7.02.2018), Запорізький національний університет (довідка про впровадження № 01.01–13/06 від 02.02.2018).

Публікації. Основні положення дисертації відображені в 14 одноосібних наукових публікаціях, з них: 6 статей – у наукових фахових виданнях України, 1 стаття – у закордонному науковому виданні, 7 тез – в матеріалах науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів із висновками та списком використаних джерел до кожного розділу (загальна кількість джерел – 243 найменування), загальних висновків, 15 додатків на 70 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 327 сторінок (із них 188 сторінок основного тексту). Робота містить 14 таблиць, 7 рисунків, що займають 16 сторінок основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми дослідження, його теоретичні та методичні засади, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, гіпотезу, методи дослідження; розкрито новизну і практичне значення одержаних результатів, представлено дані про їх апробацію й упровадження.

У першому розділі – **«Теоретичні основи визначення професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури»** – розкрито сутність професійної компетентності як предмету дисертаційного дослідження; проаналізована специфіка професійної діяльності учителя фізичної культури; виявлено структуру професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

На основі аналізу досліджень В. Болотова, В. Весніна, І. Зимньої, С. Іванової, В. Кричевського, О. Кокуна, В. Лозовецької, А. Маркової, Л. Мітіної, О. Пометун, В. Свистун, В. Серікова, Є. Огарьова, В. Ягупова, А. Ярошенко та інших, встановлено, що компетентність характеризує здатність особистості до успішної реалізації певних функцій, здійснення діяльності або вирішення задач, що є зовнішніми до особистості та викликані соціальними вимогами та індивідуальними потребами. Вона формується та виявляється у діяльності, а отже являє собою складну, багатогранну й багатоаспектну характеристику цієї діяльності відповідно до соціального замовлення. Як реалізований потенціал особистості, професійна компетентність є складною комплексною

характеристикою особистості, системою особистісних ресурсів (знань, вмінь, способів дії, мотивів, ставлень, особистісних якостей, ціннісних орієнтацій), що забезпечують ефективну дію. Аналіз праць І. Драч, Л. Карпової, М. Левківського, Т. Ціпан, Л. Хоружої, В. Чернякова та ін. дозволив з'ясувати, що на визначення сутності поняття «професійна компетентність учителя» впливають методологічні позиції дослідників, специфіка професійної діяльності та сфери професійної реалізації фахівця.

Ми розуміємо *професійну компетентність майбутніх учителів фізичної культури* як нормативну комплексно-інтегративну характеристику особистості, яка визначає її готовність та здатність до виконання функцій професійної діяльності, ефективного вирішення навчально-виховних завдань, зорієнтована на постійне професійне удосконалення та актуалізацію творчого потенціалу на основі використання набутих знань, професійного та життєвого досвіду, цінностей, здібностей та професійно значущих якостей. Аналіз та узагальнення наукового доробку вітчизняних та зарубіжних дослідників О. Біляковської, О. Гури, О. Драгайцева, О. Онаць, І. Онищенко, Н. Сергієнко, Н. Степанченко, А. Чорнотана та ін. показав, що структуру професійної компетентності можна розглядати через структурні компоненти, які зумовлені специфікою професійної діяльності, її функціональним складом, сферою, у якій вона відбувається, вимогами до професіонала – тобто, вони характеризують «зовнішню» структуру професійної компетентності. Водночас, зміст професійної компетентності співвідноситься із типом психологічних конструктів, що визначають готовність і здатність особистості до виконання функцій професійної діяльності, та утворюють «внутрішню» структуру професійної компетентності – змістовий, операційно-діяльнісний та особистісно-мотиваційний елементи.

Учитель фізичної культури – це педагогічний працівник, фахівець з фізичної культури і спорту, який має вищу або спеціальну педагогічну освіту та відповідний освітньо-кваліфікаційний рівень, що організовує та здійснює навчально-виховну роботу з учнями загальноосвітніх навчальних закладів з метою формування у них фізичної культури, сприяння гармонійному розвитку особистості, формування позитивних рис характеру, зміцнення здоров'я, вдосконалення фізичної та психологічної підготовки до активного життя. Дослідження М. Віленського, І. Випасняка, Ю. Голенкової, М. Данилка, Т. Дибі, Г. Ковальчук, О. Котової, Г. Презлятої, О. Фотуйми, О. Шабіліної свідчать, що за своїм змістом діяльність учителя фізичної культури є професійною педагогічною, але має специфічні риси, мету та завдання діяльності, урахування яких разом із сучасними вимогами до професійної діяльності дозволяє конкретизувати її функції. На відміну від завдань професійної діяльності учителя, що є мінливими та відображають актуальні та перспективні потреби виховання та освіти, функції є інваріативним, незмінним складником цієї діяльності, який забезпечує досягнення її мети та завдань.

На основі аналізу науково-методичних досліджень (Є. Гогунів, А. Імашев, Г. Ковальчук, Б. Мартянов, О. Павлюк, Г. Презлята, Н. Самсутіна, Л. Семенов, О. Стасенко, Н. Трет'якова, О. Шалар, Б. Шиян та ін.) конкретизовано професійні функції учителя фізичної культури, які утворюють матрицю, що складається з трьох груп функцій (термінальних, інструментальних та операціональних) та

трьох рівнів функцій (загальнотрудові, загальнопедагогічні, специфічні). Здатність та готовність майбутнього учителя до виконання професійних функцій визначає рівень розвитку його професійної компетентності.

Спираючись на матрицю професійних функцій, розкрита компонентна *структура професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури*, яка утворена сукупністю компетентностей, що віддзеркалюють різні аспекти професійної діяльності. Компоненти представлені інтегральною компетентністю, що виражає основні компетентнісні характеристики кваліфікаційного рівня, та утворюється загальними та спеціальними компетентностями. Зміст *інтегральної компетентності* за Національною рамкою кваліфікацій було конкретизовано відповідно до вимог професійної діяльності. Зміст *загальних і спеціальних компетентностей* уточнено на основі матриці професійних функцій з урахуванням того, що термінальні функції (загально-педагогічні і специфічна) задають мету професійної діяльності, а інструментальні і операційні – визначають засоби та шляхи її досягнення. Загальні компетентності необхідні для успішної реалізації загальнотрудових та загальнопедагогічних функцій, спеціальні – для здійснення специфічних професійних функцій учителів фізичної культури.

У другому розділі – **«Науково-методичні аспекти формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в процесі педагогічної практики»** – визначено критерії та рівні професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури, розкрито значення педагогічної практики для її формування, розроблено та теоретично обґрунтовано модель формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики.

На основі аналізу теоретичних джерел (Л. Волошко, С. Гончаренко, Т. Коваль, М. Мазурок, І. Мороз, П. Хоменко та ін.) уточнено особливості змісту критерію професійної компетентності майбутніх учителів, який ми розглядаємо як сутнісну ознаку, що взята за основу оцінювання повноти прояву і рівня розвитку професійної компетентності відповідно до мети, завдань та професійних функцій учителя на основі конкретних та об'єктивних показників. Форму вияву ознаки, яка дає можливість якісно і кількісно описати зміст критерію, ми визначаємо як показник. Критерії професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури ми визначали на основі внутрішньої структури професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури, яка представлена сукупністю змістового, операційно-діяльнісного та особистісно-мотиваційного елементів. Відповідно були визначені особистісний, когнітивний та діяльнісний критерії, які дають можливість виявити та виміряти рівень розвитку професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури, надати їй якісну та кількісну характеристику. На основі виокремлених критеріїв та показників визначені та схарактеризовані чотири рівні розвитку професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури: критичний, базовий, достатній та оптимальний.

Аналіз нормативних документів з питань вищої освіти, теоретичних і науково-методичних досліджень з проблеми педагогічної практики як засобу формування професійної компетентності учителя (О. Браславська, Т. Білоусова, К. Дмитренко, І. Ісаєв, І. Макаревич, В. Розов, А. Харківська, І. Гринченко,

Т. Дерека, О. Іващенко, Л. Капова, Т. Карпунець, Ю. Кринін, Л. Лисенко, М. Огієнко, О. Худолій, Г. Черкас, Т. Чопик та ін.) свідчить, що педагогічна практика є відносно самостійною формою професійної підготовки, яка сприяє комплексному формуванню професійної компетентності як реалізаційної здатності майбутніх учителів фізичної культури до здійснення професійної діяльності в її реальних умовах. Під час педагогічної практики розширюються, уточнюються та конкретизуються професійні знання, формується критичне та осмислене ставлення до них, розвивається професійне мислення, формується здатність практично використовувати отримані знання, вдосконалюються уміння, навички та способи професійної діяльності, відбувається практичне засвоєння аспектів майбутньої професії, виявляється потреба у професійному саморозвитку, розкриваються мотиви професійної діяльності, поглиблюється інтерес до професійної діяльності. Таким чином, відбувається інтенсивне формування професійної компетентності, перш за все – операційно-діяльнісного елементу. Отже, педагогічна практика є визначальною ланкою в системі формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

Проведене опитування дозволило виявити недоліки в організації педагогічної практики, а їх аналіз – виокремити суб'єктивні та об'єктивні (організаційно-управлінські, навчально-методичні, технологічні, психологічні) чинники, що впливають на ефективність формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в процесі педагогічної практики. На цій основі були окреслені педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики, а саме: а) організаційно-управлінські умови професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури; б) організаційно-педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики; в) навчальні умови формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в процесі педагогічної практики.

З урахуванням організаційно-управлінських умов професійної підготовки та для забезпечення ефективною реалізації організаційно-педагогічних та навчальних умов була розроблена модель формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури (рис.1), яка реалізується за допомогою відповідних блоків, компонентів, етапів, умов і т. ін..

Цільовий блок моделі висвітлює вимоги до професіоналізму сучасного учителя фізичної культури, що виявляються в об'єктивних характеристиках та вимогах до професійної діяльності фахівця певного кваліфікаційного рівня, нормах і вимогах до якостей особистості фахівця. Ці вимоги впливають на визначення структури і змісту професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури, яка є метою професійної підготовки.

Організаційний блок містить опис організації формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури (ПК МУФК) у процесі педагогічної практики. Організаторами процесу формування ПК МУФК у моделі постають керівники практики, дії яких підпорядковані цілі комплексного розвитку усіх компонентів та елементів професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в умовах реальної професійної діяльності.

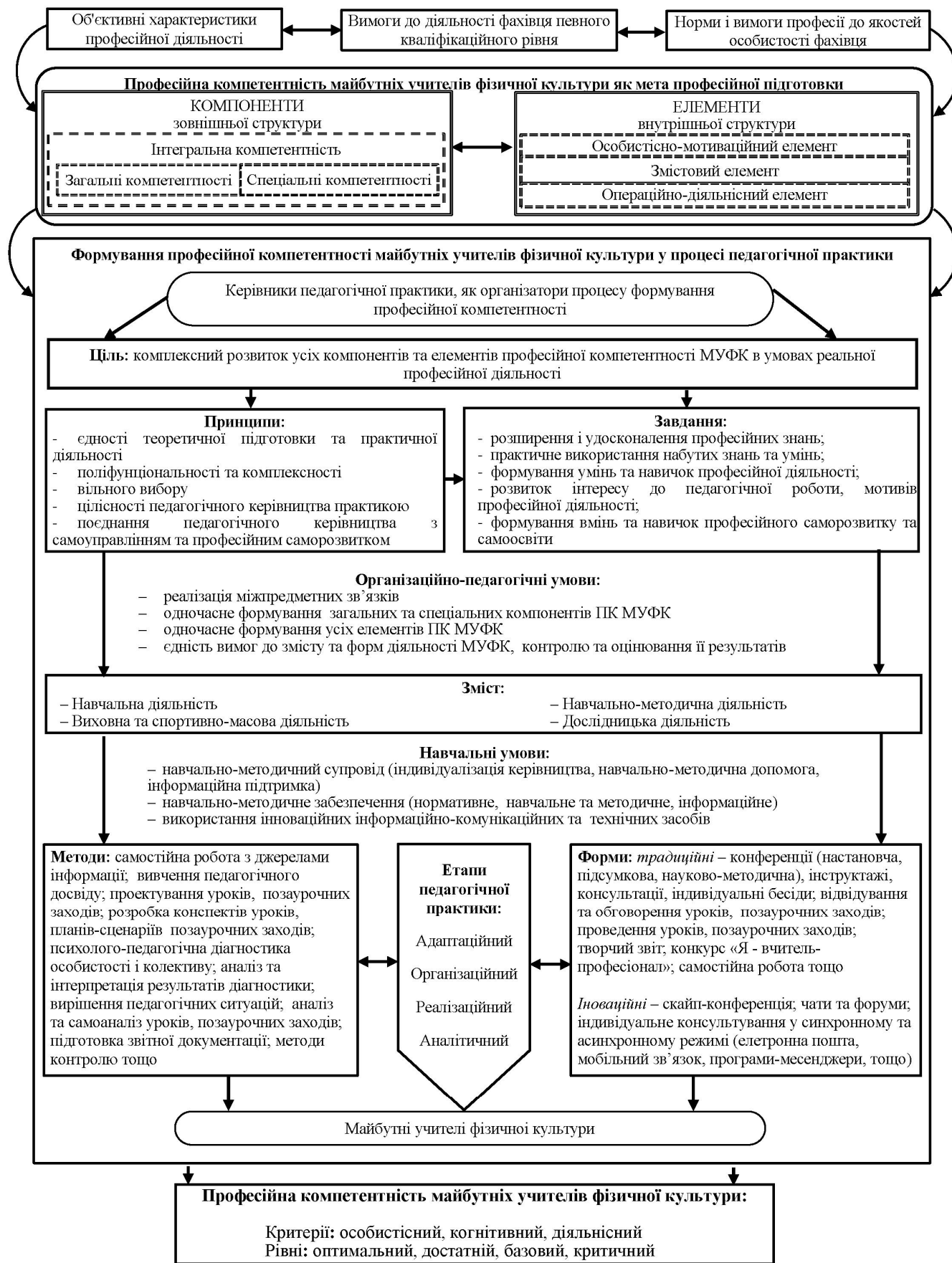

Рис.1. Модель формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики

Блок включає систему завдань, принципів та конкретизує організаційно-педагогічні умови: реалізація міжпредметних зв'язків; одночасне формування загальних та спеціальних компонентів професійної компетентності; одночасне формування елементів професійної компетентності МУФК; забезпечення єдності вимог до змісту та форм діяльності МУФК. Зміст формування ПК МУФК в процесі педагогічної практики визначений відповідно до цілі, завдань, принципів та з урахуванням організаційно-педагогічних умов, і містить чотири види діяльності студента: навчальну, навчально-методичну, виховну та спортивно-масову і дослідницьку.

Модель конкретизує навчальні умови формування професійної компетентності МУФК в процесі педагогічної практики (ПП): розробка навчально-методичного забезпечення практики; забезпечення навчально-методичного супроводу студентів під час педагогічної практики; використання інноваційних інформаційно-комунікаційних та технічних засобів навчання.

Навчально-методичне забезпечення розуміється як система дидактичних засобів навчально-методичного супроводу та педагогічного керівництва практикою, представлених нормативними документами, науковими, навчальними, методичними, інформаційними матеріалами, використання яких має забезпечити повний та всебічний розвиток усіх компонентів та елементів професійної компетентності майбутніх учителів у процесі педагогічної практики. Навчально-методичний супровід педагогічної практики визначено як взаємодію керівників практики та майбутніх учителів фізичної культури з метою розвитку професійної компетентності останніх, що передбачає індивідуалізацію керівництва діяльністю студентів, надання їм оперативної навчально-методичної допомоги та інформаційної підтримки час виконання програми педагогічної практики та у професійному саморозвитку. Використання інформаційно-комунікаційних (електронні дані; сервіси та послуги мережі Інтернет тощо) та технічних засобів (персональний комп'ютер, мобільний телефон, планшети тощо) компенсує ускладнену відстанню педагогічну взаємодію та керівництво діяльністю студентів, сприяє індивідуалізації навчально-методичного супроводу, виступає інструментом організації навчально-методичної допомоги та інформаційної підтримки МУФК у процесі педагогічної практики.

Навчально-методичний супровід та навчально-методичне забезпечення практики з використанням інформаційно-комунікаційних та технічних засобів дозволить реалізувати функції керівництва формуванням професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики: нормативну, оцінну, методичну, інформаційно-пізнавальну, дослідницько-пошукову, соціалізуючу, орієнтаційну, стимульовальну.

Результативний блок моделі представлений професійною компетентністю майбутніх учителів фізичної культури як діагностованою (за допомогою критеріїв) та вимірюваною (за чотирма рівнями) характеристикою особистості, що формувалася у процесі педагогічної практики.

У третьому розділі – **«Дослідно-експериментальна перевірка моделі формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної**

культури в процесі педагогічної практики» – розглянуто організацію та методикау експериментального дослідження, наведено аналіз результатів формувально-розвивального етапу експерименту.

Експериментальне дослідження проводилося в три етапи – пошуково-аналітичний, емпіричний та формувально-розвивальний. Пошуково-аналітичний етап дозволив виявити чинники, що впливають на ефективність формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в процесі педагогічної практики. На емпіричному етапі був проведений констатувальний зріз рівня розвитку професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури, досліджувалося усвідомлення ними функціонального складу майбутньої професії та розуміння змісту професійної компетентності майбутнього учителя фізичної культури. Виявлено, що студенти недооцінюють значення загальних компетентностей.

На формувально-розвивальному етапі дослідження відбувалося впровадження та експериментальна перевірка ефективності моделі формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики на базі Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (2016 – 2018 рр.). До експериментальної роботи було залучено 99 осіб – майбутніх учителів фізичної культури. Сформованість професійної компетентності вимірювалася за трьома показниками (особистісний, когнітивний, діяльнісний) і чотирма рівнями (оптимальний, достатній, базовий та критичний) (рис.2).

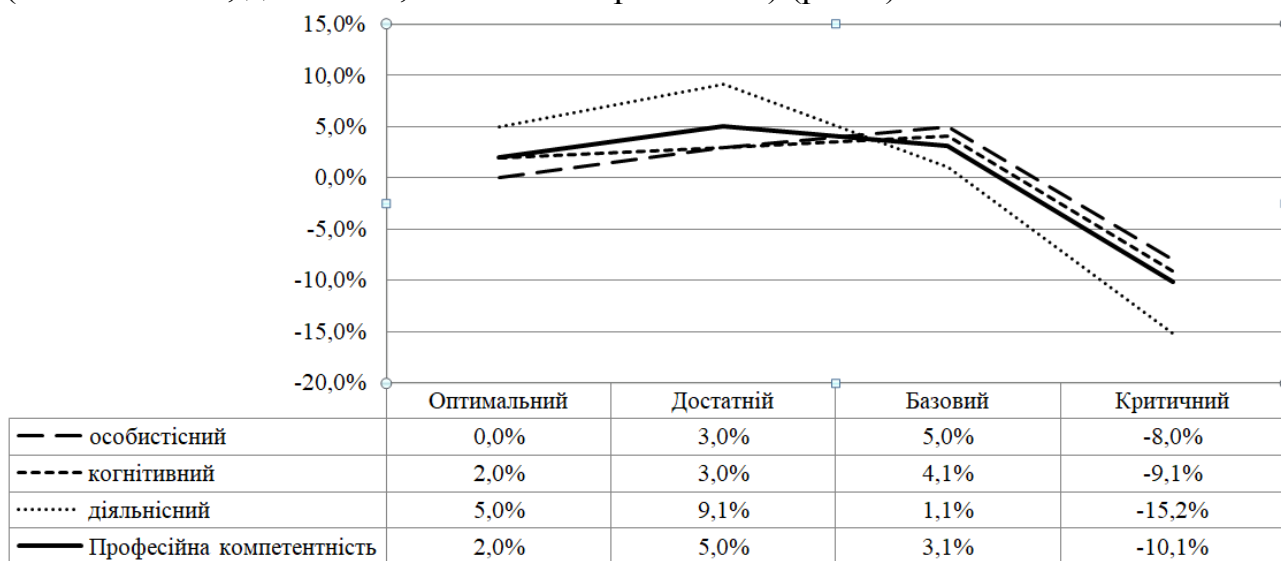

Рис. 2. Динаміка змін рівню професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури за результатами експерименту

Реалізація розробленої автором моделі привела до змін у рівні розвитку професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури за усіма її критеріями та за загальним рівнем розвитку в цілому: за оптимальним рівнем відбулося зростання на 2,0%, за достатнім – на 5,0%, за базовим – на 3,1%, за критичним рівнем – зменшення на 10,0%.

Для перевірки достовірності зафіксованих зрушень скористалися Т-критерієм Вілкоксона, який використовується при зіставленні показників, отриманих для залежних (зв'язкових) вибірок – тобто є придатним до умов лінійного експерименту. При цьому доведення достовірності зміни в середньому по групі здійснюється за інтенсивністю індивідуальних зрушень. Для досліджуваної вибірки та рівня статистичної значущості $p \leq 0,05$, що приймається звичайно в педагогічних дослідженнях, $T_{кр} = 91$, розраховане $T_{експ} = 33$. Оскільки $T_{експ} < T_{кр}$, зафіксовані зміни є достовірними.

Отже, експериментальна апробація моделі формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики свідчить про її ефективність.

ВИСНОВКИ

Узагальнення результатів дослідження проблеми формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики дозволяє твердити, що його мета досягнута, поставлені завдання виконані, гіпотеза, покладена в основу дослідження – підтверджена. Це дає підстави для таких загальних висновків:

1. На основі узагальнення наукового доробку вітчизняних та зарубіжних дослідників уточнено сутність поняття «професійна компетентність майбутніх учителів фізичної культури» – це нормативна комплексно-інтегративна характеристика особистості, що визначає готовність та здатність особистості до виконання функцій професійної діяльності учителя, ефективного вирішення навчально-виховних завдань, сприяє зорієнтованості особистості на постійне професійне удосконалення, актуалізацію творчого потенціалу на основі творчого використання набутих знань, професійного та життєвого досвіду, цінностей, здібностей та професійно значущих якостей.

Професійні функції, конкретизовані з урахуванням специфіки професійної діяльності учителів фізичної культури, утворюють матрицю професійних функцій учителя фізичної культури, що являє собою функціональну модель його педагогічної діяльності. Матриця є поєднанням трьох груп функцій – термінальні функції (пов'язані з метою та завданнями педагогічної діяльності), інструментальні функції (пов'язані з засобами навчання, виховання та організації педагогічної взаємодії), операціональні функції (пов'язані з певними видами та етапами педагогічної діяльності). Водночас, професійні функції утворюють ієрархію – загальнотрудові (необхідні для ефективної реалізації будь-якої професійної діяльності певного кваліфікаційного рівня), загальнопедагогічні (зумовлені загальними особливостями педагогічної праці) та специфічні (пов'язані зі специфікою педагогічної діяльності учителя фізичної культури).

Здатність та готовність майбутнього фахівця до виконання функцій професійної діяльності визначає рівень розвитку професійної компетентності. Як інтегративне утворення, вона являє собою комплекс різних видів компетентностей (компонентів), що відображають різні аспекти та функції

професійної діяльності. Зміст кожного з цих компонентів є поєднанням елементів (змістового, операційно-діяльнісного та особистісно-мотиваційного), що є основою для розробки системи критеріїв та показників професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури. Зміст загальних і спеціальних компетентностей конкретизовано, з огляду на матрицю функцій професійної діяльності.

Основою для визначення критеріїв слугує структура професійної компетентності як характеристики особистості, що складається з змістового, операційно-діяльнісного та особистісно-мотиваційного елементів. Відповідно, виокремлено особистісний, когнітивний та діяльнісний критерії. На основі виокремлених критеріїв та показників конкретизовано типологічну характеристику чотирьох рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури: критичний, базовий, достатній та оптимальний.

2. Доведено, що педагогічна практика є відносно самостійною формою професійної підготовки, що сприяє формуванню усіх складових професійної компетентності як реалізаційної здатності майбутніх учителів фізичної культури до здійснення професійної діяльності в реальних умовах. У процесі педагогічної практики студент виконує професійні функції учителя фізичної культури, усвідомлює специфіку обраної професії, залучається до всіх видів професійної діяльності. Під час педагогічної практики відбувається інтенсивне засвоєння аспектів майбутньої професії, формується критичне та осмислене ставлення до професійно необхідних знань, розвиваються уміння, навички, способи дії, виявляється потреба у постійному професійному саморозвитку, посилюються мотиви та поглиблюється інтерес до професійної діяльності. Таким чином, педагогічна практика є визначальною ланкою в системі формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

Проведене дослідження дозволило виявити недоліки в організації педагогічної практики, і на цій основі визначити суб'єктивні та об'єктивні чинники (організаційно-управлінські, навчально-методичні, технологічні, психологічні), що впливають на ефективність її організації. Це дало можливість визначити три групи педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики: а) організаційно-управлінські умови професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури; б) організаційно-педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики; в) навчальні умови формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в процесі педагогічної практики.

3. З урахуванням організаційно-управлінських умов, що склалися, та для забезпечення належних організаційно-педагогічних та навчальних умов була розроблена модель формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури, що складається з:

– цільового блоку моделі – це об'єктивні характеристики професійної діяльності, вимоги до діяльності фахівця певного кваліфікаційного рівня, норми і

вимоги до якостей особистості фахівця, які впливають на зовнішню (компоненти) та внутрішню (елементи) структуру професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури. Вона постає у моделі як стратегічна мета професійної підготовки і як часткова мета педагогічної практики МУФК, яка досягається специфічними для цієї форми професійної підготовки засобами;

– організаційного блоку моделі – організаторами процесу формування ПК МУФК є керівники практики, дії яких підпорядковані єдиній цілі, якою є комплексний розвиток усіх компонентів та елементів професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в умовах професійної діяльності. Така ціль вимагає вирішення системи завдань, а також дотримання принципів формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики;

– результативного блоку моделі. Результатом функціонування моделі є професійна компетентність МУФК як діагностована (за допомогою критеріїв) та вимірювана (за чотирма рівнями) характеристика особистості, що формувалася у процесі педагогічної практики.

Модель конкретизує організаційно-педагогічні умови формування професійної компетентності МУФК у процесі педагогічної практики: реалізація міжпредметних зв'язків між психолого-педагогічними, спеціально-методичними, анатомо-фізіологічними та іншими знаннями, вміннями та навичками для подолання протиріч між загальнопедагогічною і фаховою підготовкою та сприяння формуванню професійної компетентності в єдності її загальних та спеціальних компонентів (компетентностей); одночасне формування загальних та спеціальних компонентів професійної компетентності у процесі педагогічної практики для забезпечення готовності майбутніх учителів фізичної культури до виконання системи загальнотрудових, загальнопедагогічних та фахових функцій; одночасне формування елементів професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури для забезпечення дієвості професійних знань, умінь та навичок, розвитку мотивів та потреб професійної діяльності та професійного саморозвитку, оволодіння засобами, методами, прийомами організації та технологіями професійної діяльності та педагогічної взаємодії, формування власного практичного досвіду; забезпечення єдності вимог до змісту та форм діяльності МУФК під час проходження педагогічної практики, контролю та оцінювання її результатів з метою координації та узгодження дій усіх суб'єктів керівництва ПП для забезпечення формування професійної компетентності МУФК у процесі педагогічної практики. Зміст формування ПК МУФК в процесі педагогічної практики визначений відповідно до цілі, завдань, принципів та з урахуванням організаційно-педагогічних умов, і містить чотири види діяльності студента: навчальну, навчально-методичну, виховну та спортивно-масову і дослідницьку.

Модель конкретизує навчальні умови формування професійної компетентності МУФК в процесі ПП: розробка навчально-методичного забезпечення практики (програма практики та інші нормативні документи, наукові, навчальні, методичні, інформаційні матеріали для студентів та керівників практики); забезпечення навчально-методичного супроводу студентів під час педагогічної практики для надання вчасної та оперативної навчально-методичної

допомоги та інформаційної підтримки МУФК час виконання програми ПП; використання інноваційних інформаційно-комунікаційних та технічних засобів навчання для забезпечення індивідуалізованого керівництва, для організації навчально-методичної допомоги, для інформаційної підтримки МУФК у процесі ПП. Досягнення мети та завдань формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики вимагає використання комплексу методів та форм (традиційних та інноваційних) відповідно до особливостей різних етапів педагогічної практики.

4. Упровадження у навчально-виховний процес розробленої моделі формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в процесі педагогічної практики, що здійснювалося у межах її експериментальної перевірки, привела до наступних змін:

найбільш суттєві зрушення спостерігалися за діяльнісним критерієм професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури, перш за все – за показниками «організація професійного спілкування» та «організація власної діяльності»;

найменші зміни відбулися за особистісним критерієм, головним чином з урахуванням динаміки парціальних факторів, потреби у саморозвитку, «комунікативних здібностей» та «мотиваційного фактору»;

за когнітивним критерієм найбільші коливання відбулися за показником «психолого-педагогічні знання» та «знання з теорії і методики фізичного виховання та спорту», найменші – за показником «вміння та навички самостійної роботи з інформацією».

Практична апробація та експериментальна перевірка моделі формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в процесі педагогічної практики привела до статистично достовірної динаміки рівнів її розвитку, причому, найбільша динаміка відбулася за критичним рівнем розвитку професійної компетентності, найменша – за оптимальним. Таким чином, експериментальна перевірка запропонованої моделі довела її ефективність.

Виконане дослідження не вичерпує всіх питань, пов'язаних з розглянутою проблемою. Подальшої розробки вимагають такі питання: навчально-методичний супровід педагогічної практики майбутніх учителів фізичної культури з використанням інформаційно-комунікаційних засобів; посилення міжпредметних зв'язків у процесі педагогічних практик; координація педагогічного керівництва практичною підготовкою майбутніх учителів.

Основні положення дисертації висвітлено у наступних публікаціях автора:

Статті в наукових фахових виданнях України:

1. Проценко А.А. Виробнича практика як складова підготовки майбутніх учителів / А.А. Проценко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. – Запоріжжя : КПУ, 2016. – Вип. 47 (100). – С.317– 321.

2. Проценко А.А. Щодо смислу понять «компетентність» та «компетенція» у дослідженнях професійних умінь майбутніх фахівців / А.А. Проценко // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний

університет імені Григорія Сковороди». – Додаток 1 до Вип. 37, Том I (69) : Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – К.: Гнозис, 2016. – С. 325 –333.

3. Проценко А.А. Система професійної підготовки сучасного вчителя фізичної культури / А.А. Проценко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. – Чернігів : ЧНПУ, 2017 – Вип. 143. – С. 86 – 91.

4. Проценко А.А. Особливості формування професійної компетентності майбутніх вчителів фізичної культури / А.А. Проценко // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету Серія: Педагогіка. – 2017. – Вип. XVIII / 1(18) – С.183 – 190.

5. Проценко А.А. Структура підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування професійних компетентностей / А.А. Проценко // Педагогічні науки: Збірник наукових праць. – № 76, т. 2 – Херсон, 2017 – С.121 – 125.

6. Проценко А.А. Передумови визначення критеріїв та показників професійної компетентності майбутнього учителя фізичної культури / А.А. Проценко // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць – Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – Вип. 21. – Кн.3. – Том II (76). – К.: Гнозис, 2017. – С.108 – 118.

Стаття у зарубіжному науковому виданні:

7. Проценко А.А. Функциональное содержание профессиональной деятельности учителя физической культуры / А.А. Проценко // Веснік адукацыі (Вестник образования) – № 10 (октябрь) – Минск, 2017. – С.18 – 25.

Тези в матеріалах науково-практичних конференцій:

8. Проценко А.А. Професійна компетентність як умова ефективної діяльності фахівця / А.А. Проценко // Людина в умовах мінливості соціокультурного простору: духовно-практичний вимір: матеріали міжнародної науково-практичної конференції: (3 – 4 червня 2016 р.) – Мелітополь: Вид-во МДПУ імені Б. Хмельницького, 2016. – Ч.ІІ: Освіта як простір творення прецедентів і зразків самовизначення. – С.170 – 173.

9. Проценко А.А. «Компетентність» та «компетенція» у дослідженні професійних умінь майбутніх фахівців / А.А. Проценко // Актуальні питання формування професіоналізму майбутніх педагогів: матеріали Всеукраїнської дистанційної науково-практичної конференції (21 жовтня 2016 року). – Харків: Dobrinin V, 2016. – С.177 – 180.

10. Проценко А.А. Професійні уміння як складова професійної компетентності вчителя / А.А. Проценко // Актуальні проблеми фізичного виховання, спорту та туризму: тези доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції (20-21 жовтня 2016 р.) – Запоріжжя: КПУ, 2016. – С.103 – 104.

11. Проценко А.А. Професійна компетентність майбутніх педагогів / А.А. Проценко // Психологія і педагогіка: актуальні питання: Збірник тез

міжнародної науково-практичної конференції (7 – 8 квітня 2017 р.) – Харків: Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2017. – С.68 – 72.

12. Проценко А.А. Професійна компетентність – як складова базових компетентностей вчителя / А.А. Проценко // Актуальні проблеми реформування системи виховання та освіти в Україні: Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (21 – 22 квітня 2017 р.). – Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2017. – С.130 – 133.

13. Проценко А.А. Аналіз структури професійної компетентності майбутніх вчителів фізичної культури / А.А. Проценко / Педагогіка та психологія: сучасний стан розвитку наукових досліджень та перспективи: Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (13–14 жовтня 2017 р.) – Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2017. – С. 31– 36.

14. Проценко А.А. Специфіка професійної діяльності майбутнього учителя фізичної культури / А.А. Проценко // Актуальні питання формування професіоналізму майбутніх педагогів: матеріали II Всеукраїнської дистанційної науково-практичної конференції (21 грудня 2017 р.) – Мелітополь, 2017. – С.162-167.

АНОТАЦІЇ

Проценко А.А. Формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка. – Кропивницький, 2018.

У дослідженні уточнено поняття «професійна компетентність», розкрито її сутність та зміст. Уточнено поняття «учитель фізичної культури», визначено специфіку, функціональний склад професійної діяльності; розроблено матрицю професійних функцій сучасного учителя фізичної культури. Конкретизовано зміст та структуру професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

Уточнено поняття та визначено критерії, показники, схарактеризовано рівні сформованості професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури. Розкрито значення педагогічної практики для її формування, досліджено сучасний стан організації педагогічної практики. Теоретично обґрунтована та розроблена модель формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики.

Розкрито логіку, етапи та методіку педагогічного експерименту, обґрунтовано вибір діагностичного апарату експериментального дослідження. Наведено результати експериментальної перевірки, що підтвердили ефективність моделі формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики.

Ключові слова: педагогічна практика, професійна компетентність, формування професійної компетентності, майбутні учителі фізичної культури,

професійна підготовка, вища освіта, навчально-методичний супровід, навчально-методичне забезпечення.

Проценко А.А. Формирование профессиональной компетентности будущих учителей физической культуры в процессе педагогической практики. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Центральноукраинский государственный педагогический университет имени Владимира Винниченка. – Кропивницкий, 2018.

Диссертация посвящена исследованию проблемы формирования профессиональной компетентности будущих учителей физической культуры в процессе профессиональной подготовки. Раскрыта сущность основных категорий компетентностного подхода, уточнено понятие «профессиональная компетентность» в контексте педагогического исследования. Выявлена специфика профессиональной деятельности учителя физической культуры, рассмотрены задачи и требования к нему в современных условиях. Уточнено понятие «учитель физической культуры»; определен функциональный состав его профессиональной деятельности, разработана матрица профессиональных функций современного учителя физической культуры. На основе анализа матрицы конкретизировано содержание профессиональной компетентности будущих учителей физической культуры, раскрыта ее структура.

Уточнены понятия «критерии» и «показатели» профессиональной компетентности. Исходя из структуры профессиональной компетентности как характеристики личности, выделены критерии, выявлены показатели и охарактеризованы уровни сформированности профессиональной компетентности будущих учителей физической культуры. Раскрыто значение педагогической практики для формирования профессиональной компетентности будущих учителей физической культуры, исследовано современное состояние организации педагогической практики в системе их профессиональной подготовки. Выявлены недостатки в организации педагогической практики, на этой основе – субъективные и объективные факторы, влияющие на эффективность ее организации. Исходя из этого, выделены педагогические условия формирования профессиональной компетентности будущих учителей физической культуры в процессе педагогической практики. Разработана и теоретически обоснована модель формирования профессиональной компетентности будущих учителей физической культуры в процессе педагогической практики, состоящая из следующих блоков: целевой (объективные характеристики профессиональной деятельности, требования к деятельности специалиста, нормы и требования к качествам личности специалиста, определяющие структуру профессиональной компетентности как цели профессиональной подготовки); организационный (задачи, принципы, учебные условия, содержание и методические условия, методы и формы, этапы педагогической практики); результативный (диагностируемая и измеряемая профессиональная компетентность будущих учителей физической культуры).

Раскрыта логика, этапы и методика педагогического эксперимента, обоснован выбор диагностического аппарата экспериментального исследования. Приведены результаты экспериментальной проверки, подтверждающие эффективность модели формирования профессиональной компетентности будущих учителей физической культуры в процессе педагогической практики. Определены направления дальнейших исследований проблемы.

Ключевые слова: педагогическая практика, профессиональная компетентность, формирование профессиональной компетентности, будущие учителя физической культуры, профессиональная подготовка, высшее образование, учебно-методическое сопровождение, учебно-методическое обеспечение.

Andriy Protsenko. Formation of professional competence of future physical training teachers in the process of pedagogical practice. – On the rights of the manuscript.

The thesis for the Degree of Pedagogical Sciences Candidate in the specialty 13.00.04 – theory and methods of professional education. – Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University. – Kropyvnytskyi, 2018.

The study clarifies the concept of "professional competence", discloses its essence and content. It specifies the term "teacher of physical training". The thesis determines specifics and the functional composition of professional activity. The research shows the developed matrix of the modern physical training teacher professional functions. It specifies the content and structure of professional competence of future physical training teachers.

The thesis defines the concept and determines the criteria and indicators. Also, it characterizes the formation levels in professional competence of future physical training teachers. The study reveals the significance of pedagogical practice for its formation. The research shows the current state of the organization of pedagogical practice. It proves the model of professional competence formation for future physical training teachers in the process of pedagogical practice.

The thesis reveals the logic, stages and methods of pedagogical experiment. It defines the diagnostic apparatus of experimental research. The study shows the results of experimental verification, which confirms the effectiveness of the model of professional competence for future physical training teachers in the process of pedagogical practice.

Key words: pedagogical practice, professional competence, formation of professional competence, future teachers of physical training, professional training, higher education, academic accompaniment, academic support.

**СВІДОЦТВО ПРО ВНЕСЕННЯ СУБ'ЄКТА ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ ДО ДЕРЖАВНОГО
РЕЕСТРУ ВИДАВЦІВ, ВИГОТІВНИКІВ І РОЗПОВСЮДЖУВАЧІВ ВИДАВНИЧОЇ ПРОДУКЦІЇ**
Серія ДК № 1537 від 22.10.2003 р.

Підп. до друку 18.04.2018 р. Формат 60×90/16. Папір офсет.
Друк різнограф. Ум. др. арк. 0,9. Тираж 100. Зам. № 8771.

РЕДАКЦІЙНО–ВИДАВНИЧИЙ ВІДДІЛ

*Центральноукраїнського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка
25006, Кропивницький, вул. Шевченка, 1.*

Тел.: (0522) 24–59–84.

Факс.: (0522) 24–85–44.

E–Mail: mails@kspu.kr.ua

